

Nezoubkovaný TL v zelené barvě, z TD o 4 známkových polích, na listu žlutého papíru bez lepu (vyobrazeno ve skutečné velikosti). /Soukromá sbírka, ČR/

Ve zmíněné studijní sbírce se dochovalo pět různých tiskových listů z tiskové desky o 4 známkových polích. Všechny jsou vytištěny v barvě vydaných známek na listech papíru s lepem stejného druhu i velikosti jako tiskové listy vydaných známek vytištěných z původní desky o 25 známkových polích. Jde o čtyřbloky, z nichž první je nezoubkovaný, druhý má nahoře jednu vodorovnou řadu zoubkování 10 3/4 o délce 80 mm, třetí má deset svislých řad zoubkování 10 3/4 o délce 57 mm, čtvrtý má kompletní zoubkování 10 3/4 s dvojitým zoubkováním nahoře a pátý má kompletní řádkové zoubkování 10 3/4. U těchto částečně nebo zcela zoubkovaných tiskových listů (čtyřbloků s okraji na všech čtyřech stranách) bylo zoubkování provedeno dvěma perforačními lištami o jiném rozměru než zoubkování vydaných známek. Jednotlivé známky z tiskových listů o 25 známkách a z tiskových listů o 4 známkách jsou zcela stejné (papír, lep, tisk, barva) a rozeznat lze pouze perforované kusy podle zoubkování - řádkové zoubkování 10 1/2, respektive 10 3/4. Nezoubkované kusy rozeznat nelze. První z pěti uvedených tiskových listů je v pravém dolním rohu imprimován stejným způsobem jako tiskový list opatřený průpichy Specimen, uložený v archivu tiskárny, ale je datován 24/VI - 43 a podepsán opět zřejmě ředitelem tiskárny ing. Mirko Valinou. V rozmezí dvanácti dnů mezi oběma imprimačními daty 12. 6. a 24. 6. 1943 byl vytištěn celý náklad terezínských připouštěcích známek, jak to potvrzují i příslušné měsíční výkazy tiskárny, tisková deska byla rozřezána a byly zhotoveny zkusmé tisky ze čtyřbloku.

Ve zmíněné studijní sbírce se nalézají i další tiskové listy, například nezoubkovaný čtyřblok v černé barvě na listu papíru s lepem stejného druhu a formátu jako u vydaného tiskového listu. Tento tiskový list má tužkou vyznačené značky pro umístění zoubkování. Dále je zde nezoubkovaný otisk čtyřbloku v původní barvě, na listu žlutého papíru bez lepu, který je zvláštní tím, že na rozdíl od všech ostatních zkusmých i definitivních tisků, kde jsou známky umístěny na šířku, je postaven na výšku.

Tiskový list se čtyřblokem známek se vyskytuje i s okraji oříznutými na formát přibližně 132 x 111 mm. Má naprosto stejný tisk, papír i lep a jeho zoubkování je provedeno stejnými dvěma perforačními lištami jako u tiskového listu na papíru velkého formátu. Jde zřejmě o sice dobové, ale dodatečně oříznutí s cílem vyrobit upomínkový aršík vhodnějšího formátu. Vyskytuje se neupotřebený, ale je znám i exemplář s razítkem z ochoty poštovního úřadu Bohušovice nad Ohří 13. 7. 1943. Není vyloučeno, že z úsporných důvodů byly na původní list papíru postavený na výšku otiskovány i dva čtyřbloky nad sebou a ty potom oříznuty na konečný formát. Soutisk dvou čtyřbloků však není znám.

Důvodem rozřezání desky byla zřejmě snaha vydat terezínskou připouštěcí známku i v reprezentativnější podobě, určené jako dokumentace a propagandistický materiál pro objednavatele známky - Ústřední úřad pro řešení židovské otázky v Praze a jeho nadřízený úřad RSHA v Berlíně. Konečným výsledkem tisku z tiskové desky o 4 známkových polích jsou tzv. terezínské aršíky - příležitostně propagační tisky připravené zřejmě jako suvenýr v souvislosti s chystanou návštěvou zástupců Mezinárodního výboru Červeného kříže, kteří navštívili terezínské ghetto v červnu 1944 a v dubnu 1945. Aršíky posloužily nacistické propagandě jako důkaz „péče o Židy“ a byly jedním z řady prostředků, kterými zakrývali skutečné cíle „konečného řešení židovské otázky“. Jeden z těchto aršíků byl jako příloha číslo 17 přiložen ke zprávě zástupce MVČK dr. Rossela o situaci v terezínském ghettu, kterou po návštěvě v červnu 1944 vypracoval pro Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě. Text zprávy, faktograficky nepřesný při popisu používání připouštěcích známek, zněl (v překladu): „V příloze pod č. 17 viz blok známek Terezín. Tyto známky neslouží jako známky v pravém slova smyslu k frankování zásilek z Terezína. Jsou to spíše přidělové kupóny, které opravňují obyvatele přijmout balík zaslaný zvenčí do ghetta. Každý má k dispozici jednu známku na měsíc a známka dovoluje přijetí jednoho balíku o váze 20 kg. V zásadě je to balíková nálepka. (Tento blok má v současné době v Německu u filatelistů cenu několika set říšských marek.)“ V ženevském archivu MVČK se aršík našel až do sedmdesátých let, kdy bylo při revizi zjištěno, že byl ztracen. Dochovaná fotografie aršíku, ovšem jen černobílá a s detailem známek, nedovoluje určit, zda šlo o číslovaný exemplář a s jakým číslem, ani barvu tisku. Právě poznámka dr. Rossela o ceně „bloku“ na německém filatelistickém trhu však naznačuje další z možných důvodů jejich vydání, kterým mohla být i snaha o zhotovení vzácného předmětu sběratelského zájmu. Tomu by mohl nasvědčovat i zjevný nepochopitelný poměr mezi nepatrným počtem delegátů MVČK při obou návštěvách v Terezíně (údajně celkem 6 osob) a vysokým počtem aršíků v hnědé a černé barvě (odhadem snad až 1 000 párů). Zde se naskytá hypotéza, že v souvislosti s chystanou inspekcí byl vydán pouze aršík v zelené barvě (jehož mimořádně vzácný výskyt je spíše přiměřený malému počtu účastníků inspekci), zatímco aršíky v obou dalších barvách - hnědé a černé - byly zhotoveny v mnohem větším nákladu pro shora zmíněné účely nacistických úřadů (či možná dokonce jen jejich jednotlivých představitelů). Pominout nelze ani (nově zjištěnou) překvapivou skutečnost, že aršík v zelené barvě byl zhotoven z jiného odříznutého rohového čtyřbloku původní tiskové desky než aršíky obou zbývajících barev, svědčící o tom, že obě tyto skupiny aršíků byly zhotoveny nejspíš nezávisle na sobě.